

Hassas Burun

Hayalinizdeki parfümü yaratmak için ihtiyacınız olan onların molekülleri.

SEDA MEŞELİ ALLARD

Birini görmek istemezseniz gözlerinizi kapatırsınız, duymak istemezseniz kulaklarınızı.

Ama kokusunu almak istemezseniz burnunuzu tıkayamazsınız çünkü nefes almak zorundasınız. 55 yaşındaki koku uzmanı (parfümör) Vedat Ozan'ın kokuyla ilgili paylaştığı onca bilgiden aklımda en fazla yer eden cümle bu. Halbuki amber, misk, yase-min, ihlamur ve daha birçok kokunun havada süzülmediği Gümüşsuyu'ndaki apartman dairesindeki 'Kokucuk' atölyesine ilk ayak bastığımda koku da tıpkı diğerleri gibi bir duyuydu benim için, ne bir eksik ne bir fazla... Ta ki Ozan'ın anlattıklarını dinleyene kadar.

Vedat Ozan'ın hikayesi, yaptığı işe tutkuyla bağlı birçoklarının hikayesiyle benziyor. Kadıköy Maarif Koleji ve Boğaziçi Üniversitesi'nden sonra kendini iş dünyasının içinde buldu. Emilio Calvino markasının Türkiye temsilcisi olarak kadın çorabı ticareti yaptı, iki mağaza açtı. İşler tıkırında giderken kendisiyle ilgili -ve hayatının giderimini temelden değiştirecek- önemli bir keşifte bulundu: Yurtdışı seyahatlerinde 'freshop'lardaki par-

fümleri koklamak onun için 'havaalandırma zaman geçirmek'ten çok daha ötedi, adeta bir tutkuydu... Zamanla bu merak, üretimine ilgi duymaya dönüştü. "Daha sonra parfümün, buzdağın yalnızca su üstünde yüzen kısmı olduğunu fark ettim. Koku, evrimsel açıdan insan türünün bugüne gelmesini sağlayan en önemli duyu. Merakım gitgide arttı ve koku dünyası beni iyiden iyiye içine çekti" diyor Vedat Ozan ve ekliyor: "Ticaretten çekilip bütün zamanımı koku konusuna ayırdım."

Ozan, "Dünyada koku konusunda araştırmalar 1980'lerden sonra başladı. Üniversitelerde yazılan makaleler birincil bilgi kaynağımdı. Türkiye'de koku konusunda neredeyse hiç literatür yoktu. Bir süre sonra 'Bu edindiğim bilgileri birileriyle paylaşmam lazım' diye düşündüm ve bir radyo programı yapmaya karar verdim" diye anlatıyor. Açık Radyo'da 2009'dan 2012 yılına kadar süren, toplam 154 programa imza atan Vedat Ozan, 25 dakikalık bir program hazırlığı için 20 saat çalıştığını söylüyor. Şimdilerde seminer ve konferanslara konuşmacı olarak katılıyor, eğitimler düzenliyor, 2010 yılında

faaliyete geçirdiği 'Kokucuk' markası altında çalışmalarına devam ediyor ve Bilgi Üniversitesi Kültürel İncelemeler yüksek lisans programında 'Koku ve Duyuların Kültürel Tarihi' adlı dersi veriyor. "Türkiye'de kokuyla ilgili akademik tek ders" diyor verdiği dersle ilgili.

İnsanlık tarihi boyunca ürpertiçi, tekinsiz gibi sıfatlarla betimlenmiş koku duyusunun evrimsel açıdan önemi tartışılmaz: "Kokunun asıl varlık sebebi, yiyecek kaynağının ve tehlikenin yönünü belirlemek ve türün güvenliği ile devamını sağlamak. İki burun deliğimizin olması ise yer saptamayı kolaylaştırmış" diye anlatıyor Ozan ve ekliyor: "Tabi dışsal kokuların dışında bir de kendi vücut kokumuz var, bu da aslında bağışıklık sistemimizi düzenleyen gen grubumuzun dışa vurumu... Üreme temelinde konuşursak sağlıklı bir çocuğun doğumu için gerekli olan birbirinden farklı bağışıklık sistemine sahip kişilerin bir araya gelmesi." Kokuyla ilgili bir başka ilginç nokta da, farklı milletlerin hoşuna giden kokuların birbirinden çok farklı olması. Türkiye'de genelde çiçek kokuları rağbet görürken daha doğuda baharat kokuları ilgi çekiyor;

FOTOGRAF: XAVIER ALLARD

Amerika'da ise nötr, doğada referansı olmayan koku profilleri öne çıkıyor.

Yeryüzünde varolan kokuların molekül sayısından daha az olması da kokuların ortak molekülleri olduğu anlamını taşıyor. Mesela gül ve lavanta kokularının içinde ortak 'linelol' molekülü var ve ancak onun dışındaki moleküller, o kokunun güle ya da lavantaya ait olduğunu belirliyor. Koku konusunda çalışanlar içinse bu moleküllerin önemi paha biçilmez. Zira parfümlerin doğada herhangi bir referansı yok, onlar sadece soyut koku ifadeler. Diğer bir deyişle birden fazla koku molekülünün bir araya gelmesi ile doğada tanımlanamayan bir koku profilinin ortaya çıkmasını amaçlıyorlar. Bu noktada soyut yerine somut koku ifadelerden hoşlanan bir kesimin de olduğu göz ardı edilmemeli. İşte Vedat Ozan'ın çaba harcadığı tam da bu alan. "Bu 'yaseminli bir parfüm' yerine, 'yasemin parfümü'nü tercih etmek" diye açıklık getiriyor Ozan ve "Kokucuk markasıyla ürettiğim parfümler bu ihtiyaca cevap veriyor" diyor.

Peki neden doğal yağlardan elde edilen kokular değil de, farklı koku moleküllerinin bir araya getirilmesiyle oluşan kokular üzerine çalışıyor? "Çünkü doğal yağlar ekonomik olarak ulaşılabilir seviyede değil. Daha da önemlisi geçtiği ısı işleminden dolayı bir çiçeğin damıtılmış kokusu o çiçeğin bahçe veya tarladaki kokusunu tam olarak veremiyor. Mesela bir gül yağı, asla bahçedeki gül gibi kokmuyor..." diyor Ozan ve Türkiye'de tek tek notalara ulaşabileceğiniz başka bir oluşum olmadığını belirtiyor: "Dolayısıyla Kokucuk fikri beni çok heye-

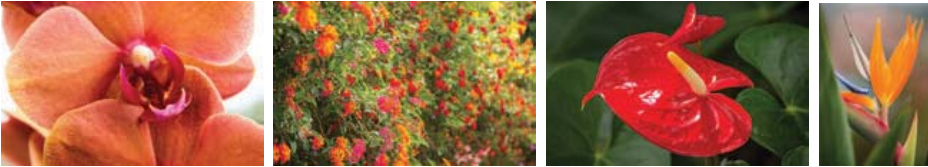
Vedat Ozan düzenlediği koku atölyelerinde katılımcılara gerekli molekülleri bir araya getirerek bir gül kokusu oluşturmayı ve 1920'lerden klasik bir parfümü yapmayı öğretiyor.

Ozan, hayatta ilk öğrendiğimiz kokunun anne kokusu olduğunu söylüyor.

canlandırdı. Yalnız başına vanilya, gül ya da yasemin kokusu... 'Kokucuk' diye adlandırılmalarının sebebi de biricik olmalarından. Bu konsepti yaratırken endüstri devrimi öncesinde var olan parfümlerin çoğunun tek çiçek kokusunu içerdiği 'soli flor' akımından esinlendim" diyerek devam ediyor: "Tabii bu işin de incelikleri var. Mesela içeriğe eklediğiniz her unsurun bütün ile uyumlu olması ve yumuşak geçişler içeren bir zamansal plana oturması çok önemli. Yani nota açılışta 'A' gibi kokarken iki saat sonra

aniden 'Z' gibi kokmaya başlamamalı."

Bir koku notası, yapısına bağlı olarak 80 molekülle de, 600 molekülle de oluşturulabiliyor. "Bu yüzden" diyor Ozan "her ne kadar referans doğa ise de, sonuçta benim yaptığım bir gül kokusu biraz da benim hayalimde olan, benim yarattığım bir güle aittir..." Vedat Ozan'ın web sitesinden satışını yaptığı 'Kokucuk'lar tek başına kullanılabildikleri gibi karıştırılıp -ki buna 'layering' deniliyor- tamamen kişiye özel parfüm de yapılabilir. Kendi parfümünü yaratmaya heves edenlerin sayılarının artmasıyla Vedat Ozan, kokunun tarihini ve parfüm yapmanın inceliklerini paylaştığı koku atölyeleri düzenlemeye başlamış. Dört ciltlik kitap projesinin koku algısı üzerine olan birinci cildi ise aralık ayında yayımlanacak. www.kokucuk.com

"Kokucuk'la kokuların doğal referanslarına ulaştığınız için kendi özel karışımınızı yaratma imkânınız var. Ya da bir parfüm aldınız ve diyelim ki içindeki elma notasının yetersiz olduğuna karar verdiniz; kokucuklar burada da devreye girebilir" diyor Vedat Ozan.